

סמל של מה, לעזאזל?

כרושצ'וב ובו פרס ופרס. אוי לעולם!

לקרוא את

הנרי מילר

הקטעים מספרו של הנרי מילר, שפון זה לפני שבועיים בתוספת ניתוח של סכסוך, עוררו בי זיכרונות.

זה היה באמצע מלחמת העצמאות. בהפוגה בין הקרבות נשלחתי לקורס מסיימים חטיבתי של גיבעתי, שנערך ליד כפר-מנחם. העבירו אותנו בעבודה מפרקת יומם ולילה. הייתי כה עייף עד כי נרדמתי ברוב ההרצאות ה"תיאורטיות", לפעמים גם בעמידה.

(פעם, אחרי שנרדמתי כשאני נשען על העמוד המרכזי של האוהל שבו נערכו ההרצאות, העיר אותי מפקד-הקורס בצעקה: "אורי, על תישען על העמוד! האוהל לא יפול!" מאז אני חולם, מדי פעם, שאני נשען על העמוד, המפקד אומר לי מה ש"הוא אומר, אני מזדקק, וטראחחח — האוהל כולו מתמוטט.)

בשיא הקורס הביא אחד התברים מהעיר ספר פור-נוגראפי. זה היה חנונו של סרטן של הנרי מילר, באני גלית. הוא אמר לי: "אורי, החברה רוצים לקרוא את זה, אבל אין להם כוח לקרוא את הספר השלם. אתה יודע אנגלית, אז תעבור על הספר וסמן את הקטעים המעניינים". כך קראתי את מילר בצורה הנכונה, דילגתי על

כל הקטעים הפילוסופיים, הממלאים את הספר כמו בשר בין העצמות. לדעתי הם שווים, אם להשתמש בסיגנונו של מילר עצמו, לחתח. לעומת זאת קיטעי-המישגל שלו הם מצויינים. לקחתי עיפרון ורשמתי על עטיפת הספר: "עמוד 5, שורה 12 — עד עמוד 8, שורה 3" וכן הלאה. עד היום אני מסוגל לקרוא את הנרי מילר אחרת.

מישפטו של

סגן פינטו

דניאל פינטו לא היה שם. הוא לא הוזמן להקרנה המיוחדת מטעם השגרירות האוסטרלית. גם גבריאל דהאן, מפקד-המחלקה שביצעה את הטבח בכפר-קאסם, לא היה שם. גם הוא לא הוזמן.

אך מקומם היה שם. כי הסרט האוסטרלי מישפטו של סגן מורנט דן בהם. כימעט כל פסוק בסרט מזכיר את הפרשות האלה — אף שהעלילה מתרחשת בראשית מאה, במלחמת-העולם הראשונה באפריקה הדרומית. מצבים קרביים בסיויים אינם משתנים. הם חוזרים על עצמם בכל המילי-המות, בכל האיכות, בכל הצבאות.

פינטו ודהאן היו בוודאי נהנים. כי סרט אוסטרלי מצויין זה מלמד סניגוריה נגישה על חיילים המבצעים פישעי-מלחמה. מכיוון שהסניגור בסרט הוא השחקן האוסטרלי המשובח ג'ק תומסון, בעוד שהתובע הוא שחקן-מישנה בינוני ואב בית-הדין מתואר כנבל ציני, המלאכה אינה קשה מדי.

ראיתי עשרות סרטים המגנים פושעי-מלחמה, נאציים ואחרים. זה היה פשוט. נדמה לי שזהו הסרט הראשון שראיתי המגן בגלוי ובלהט על פושעי-מלחמה. דווקא משום-כך יש בו ערך. הוא מכריח אותנו לחשוב מחדש על סוגיות-יסוד, לבחון מחדש את ערכינו ומושיגינו. מכיוון שבכל מהלך הסרט הסימפטיה שלנו נתונה לפושע-עם, הבחינה קשה וכנה יותר.

מעשה בחיילים אוסטרליים, חברי יחידה מיוחדת ללוחמה בגרילה של הבורים. המפקד שלהם, סרן האנט, נופל במלכות שטמנו אנשי-הגרילה, ויתכן כי אלה גם התעללו בגופתו. במירדן נתפס איש-גרילה הלושב את מדיו של הסרן ההרוג. מפקד המירדן, ידו של ההרוג, מצווה להוציא את האיש הלושב בו במקום, בלי מישפט. לאחר-מכן הוא מצווה להוציא-להורג כמה מאנשי-האויב, שהתמסרו כשהם מגיפים דגלים לבנים. לבסוף נרצח מייסור גרמני, שהיה עד למעשה.

המפקד העליון הבריטי, הלורד קיצ'נר (ששירת לאחר-מכן במרחב שלנו, ושקבע את הגבול רפחיעקבה בין

העולם השתתפו בדראמה זו, ונדמה כי לאיש מהם לא היה מושג מה קורה. לכל אחד היתה מטרה אחרת, ומה שהתרחש באמת לא היה לרצונו של איש מהם.

הגיבור הראשי, אנתוני אידן, ראש ממשלת-בריטניה, חי בעולם של שנות ה-30', והמשיך להילחם את מלחמתו דאז נגד מדיניות-הפיוס. גמאל עבד-אל-נאצר לא היה בעיניו אלא היטלר חדש. לנגד עיניו עמד הרעיון האווילי שאפשר להפיל את נאצר על-ידי פעולה צבאית. הוא לא היה מודע לעובדה שלבריטניה אין הכוח הצבאי לבצע כהלכה אף פעולה מוגבלת לכיבוש איזור-התעלה. הצרפתים היו פיקחיים ומטופשים כאחד, חורשיי-מזימות קטנים שכל אחד מהם דימה את עצמו לטאליראן. הם הביאו לאנגלים את הישראליים, שהבריטים לא רצו להתעסק עימם.

הנשיא דווייט אייזנהואר היה מעוניין רק בדבר אחד: לנצח בבחירות שעמדו להיערך. כל הדראמה הגדולה

במיוחד היס-התיכון לא נראתה לו אלא כמזימה שבאה למנוע את היבחרותו מחדש. הבריטים והצרפתים, והישראליים לא כל שכן, נראו לו כמייסדי. שר-ההוץ שלו, ג'ון-פוסטר דאלס, נושא-צלב אנטי-קומוניסטי דוקטרינרי, הסתבך בטיפשויות של עצמו ללא-מוצא, אך נשאר משוכנע לחלוטין, שהוא חכם ומוסרי מאין כמוהו.

הסובייטים היו ציניקאים. בבואם לביקור בבריטניה, לפני המיבצע, הדחימו ניקיטה כרושצ'וב וניקולאי בולי-גאנין את מארחהם המהוגנים בשפתם הגסה ובבדיחותיהם. כשכרושצ'וב העממי מכריו: "במיוחד התיכון נעשה לכם צרות כמה שנוכל!" את המיבצע ניצלו כדי לרצוח בהודמנות זו 50 אלף הונגרים ברחובות בודפשט.

עבד-אל-נאצר מתואר כמין מוסוליני ערבי, פיקח, ערמומי, שלא האמין אף לרגע שהבריטים אכן ייצאו למלחמה. הוא ידע כי מיבצע כזה יהיה בבחינת טירוף מצד הבריטים, ועל כן היה בטוח שהכל אינו אלא בלוף. כשהלכו הבריטים להפציץ את מצריים, נדמה פחות מוצלחים מכולם, מבחינת העיצוב, הם הישראליים.

ב"גוריון מופיע כיהודי קטן, המדקלם על השואה בשעה שהוא מכין התקפת-פתע על שכנו, כי חלק ממזימתו שקרנית זו עכורה. דיין הוא גנרל מע שי, אך ניתן להכירו רק על פי הרטייה. הבימאי הי אנגלי הוסיף לו כשלושים סניטימטרים. כמו רבים ש"ראו את דיין רק בטלוויזיה-היה משוכנע שהו איש גבה-קומה. גם לפרס אף על מה להתלונן. הבימאי הבריטי שיפר את חזונו בהרבה, אך בסך-הכל נר-אית ההשתתפות הישראלית במיבצע כדבר מטופש. ל-

ישראלים לא היתה מטרה ברורה כלשהי. הם פשוט התפתו לצרפתים ועלו על העגלה. כדי לחסוף "הודמנות", בסוף נכנעו לאייזנהואר הוועם באופן פיתאומי, ובכך השמיטו את הקרקע מתחת למיבצע הבריטי-צרפתי, כמה שעות לפני שזה עמד להסתיים בניצחון צבאי. בסך הכל: טרגדיה של טעותות וטיפשויות, החלטות של מדינאים שלא ידעו דבר ושלא הבינו דבר, חרובות של ציניות המתחפשת כחומה מאקיאולית ושל שינועו-הגדלות האישיות של עסקנים קטנים, שמצאו את עצמם מחויקים בידיהם את גורל העולם.

המסקנה, שאינה כלולה בסרט, היא עגומה: כך נעשית ההיסטוריה. מה שקרה באותה מלחמה קורה בכל מילי-המה, אין הבדל ממשי בין אייזנהואר ורגן, אידן ותאצ'ר, ואגנר? עוד פעם ואגנר? רב הפיתוי לקרוא: לעזאזל ריכארד ואגנר ושוליו גם יחד! אבל אין מנוס. מוכרחים לחזור לעניין. כל הטענות כבר נטענו. כבר הוכח שאין כל קשר בין יצירה מוסיקאלית ובין תורה פוליטית. שאם כן, צודקים הקומוניסטים והערבים, הטוענים כי הצינונות היא תורה פאשיסטית גזענית. שהרי בנימין זאב הרצל הודה בפה מלא כי כתב את יצירתו הגדולה, חדינת היהודים, בהשפעת המוסיק-סיקה של ואגנר.

אם אסור לנגן לחן שהיה חביב על אדולף היטלר, אסור גם לנסוע במכונית שהיתה חביבה עליו. והרי המכונית פולקסוואגן הומי-צאה בהשראתו האישית. איאפשר להפריד בין יצירה ובין מוצא הסופר? אם כן, צדקו הנאצים, ששרפו את יצירות הסופר-רים היהודיים.

אסור לפגוע ברגשות? בוודאי שלא. מה פיתאום! יש לנגן את ואגנר, לפי שעה, בקונצרטים מיוחדים, כדי ששום שונא-ואגנר לא ייאלץ לשמוע את צליליו, ולוא גם במקרה או בטעות. כל הטענות נסתרו. ולא נותרה אלא מילה אחת: סמל.

ואגנר הוא סמל למשהו. או שהפך סמל למשהו אחרי מותו. האים עצמו אינו חשוב. המוסיקה עצמה אינה חשובה. האמת ההיסטורית אינה חשובה. חשוב רק שזה הפך סמל.

סמל! מילה איומה. מילה בלתי הגיונית, בלתי רצויה-בלתי, המונעת מראש כל בחינה סבירה. איך אפשר להתווכח עם סמל? איך אפשר להתווכח עם סמל? אם ניכנע לטיעון זה, נסתום את הגולל על כל יומרה של ניהול פשוט של חיינו, מדינתנו וחברתנו. כל דבר יכול להיות סמל בעיני מישהו ומישהו. אכן, גיבעה. עץ. מקטרת. פאלוס. סוס. זוהי עבודת אלילים.

ויש לכן צד פיקאנטי. נדמה לי שמבין כל היוצרים ב-150 השנים האחרונות, לא היה עובד-אלילים מושבע יותר מאשר ריכארד ואגנר.

שתי מחשבות של עמיקם גורביץ, אחרי מות משה דיין —

לגבי התמונה המפורסמת משנת 1938, שבה נראה יצחק שדה בין שני תלמידיו הצעירים, יגאל אלון ומשה דיין, בעת העלייה לחניתה: כל השלושה האלה מתו בלא-עת, בראשית או באמצע שנות ה-60 לחיהם. שלושתם הלכו לעולמם כשהם מתוסכלים ומודחים. שלושתם, "אכלו את עצמם", פשוטו כמשמעו.

לגבי אחריותו של משה דיין למחדל הגדול של ערב יום-הכיפורים:

ידיי שלושה היו נחונים באותו יום גורל המדינה וחיי בניה. עליהם היה להחליט אם לגייס את כוחות המילואים מול פני האיום המצרי הברור, שכל פרטיו היו ידועים היטב לצה"ל. היו אלה ראש-הממשלה גולדה מאיר, שרה-הביטחון משה דיין והרמטכ"ל דוד ג"דור ("אלעזר. גולדה מתה, בודדה ומתוסכלת, אך בשיבה טובה. דוד לקה בהתקליב קטלני בשעה שטבל בכריכת שתייה, אחרי מישחק-סניס מאמץ. עתה מת משה דיין, אף הוא מהתקליב.

טרגדיה של

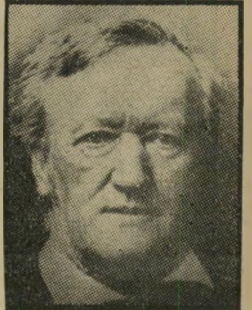
טימטומים

הטלוויזיה שידרה מישחק כדורגל. חצתי באקראי על כפתור הערוץ מס' 6, כדי לראות מה מתרחש בירדן. קלטתי כמה מילים — וישבתי מרותק אל המכשיר במשך יותר משלוש שעות.

זה היה ב-29 באוקטובר, והטלוויזיה הישראלית הקרינה סרט דוקומנטרי בריטי על מלחמת-סיני — אולי הסרט התיעודי הטוב ביותר שראיתי מימי.

הוא בוצע כולו באמצעות שחקנים, והיה מלאכת-מחשבת של איפור. ראיתי בו כמה מן האישים שפגשתי בהם בחיי, והיה נדמה לי כי אין אלה שחקנים כלל. התמליל נלקח כל-כולו ממיסמכים. מהפרשה, מפרטורי-קולים גלויים וסודיים, מנאומים פומביים ומסיפריי-זיכרונות.

הרושם הסופי הוא של תיסכול ויאוש. עשרות מגדולי

ואגנר

מירדן

אידן